

Ολυμπία Βρακοπούλου, «Εισαγωγή»

(για το έργο *Ιστορία του Ταγιαπιέρα* του Ιάκωβου Τριβώλη)

Η *Ιστορία του Ταγιαπιέρα* είναι ένα εγκωμιαστικό και θριαμβευτικό ποίημα, γραμμένο από τον Κερκυραίο Ιάκωβο Τριβώλη για τη νίκη του ναύαρχου Ταγιαπιέρα (Giovanni Antonio Tagliapietra) επί των πειρατών, στη θαλάσσια περιοχή μεταξύ της Κέρκυρας και των αλβανικών ακτών τον Ιανουάριο του 1520.

Με την πτώση του βυζαντινού κράτους αυξάνονταν συνεχώς οι κίνδυνοι και η ανασφάλεια στην περιοχή, κάτι που δυσχέραινε ή και καθιστούσε αδύνατο το εμπόριο και τη ναυτιλία. Με τις κατακτήσεις των Οθωμανών αυξήθηκαν οι δυσκολίες για την Κέρκυρα, η οποία επιδιόταν σε εμπόριο αλατιού στις αλβανικές και τις δαλματικές ακτές. Παρ' όλες τις συμφωνίες μεταξύ της Βενετίας και της οθωμανικής αυτοκρατορίας, οι πειρατές συνέχιζαν τις καταστροφικές τους επιδρομές και λεηλασίες, με αποτέλεσμα ο στόλος της Βενετίας να αναλάβει την αστυνόμευση του Ιονίου (Irmscher 1956, 16-17).

Ως προς το περιστατικό που περιγράφεται στο ποίημα, μπορούμε να το σκιαγραφήσουμε ως εξής: τη νύχτα της 25ης Ιανουαρίου 1520 ένα πειρατικό πλοίο, που βρίσκεται υπό τις διαταγές του διαβόητου πειρατή Moro, συναντιέται στην περιοχή του Δυρραχίου με μια βενετσιάνικη γαλέρα με ναύαρχο τον Giovanni Antonio Tagliapietra. Σημαντικές πληροφορίες για το συγκεκριμένο περιστατικό περιέχονται στο άρθρο του Pesenti «Breve nota sull' episodio di Tagliapietra narrato da G. Trivolis», όπου παρατίθενται αδημοσίευτα στοιχεία που πηγάζουν από δύο προσωπικές επιστολές του βενετού ναύαρχου προς τον αδελφό του (Pesenti 1925, 322-332).

Ο Ταγιαπιέρα, επιστρέφοντας από τις χώρες της Ανατολής, συνάντησε στα παράλια της Αλβανίας ένα κατεστραμμένο πλοίο. Έτσι, έμαθε ότι στην περιοχή βρισκόταν ο κουρσάρος Moro και κατευθύνθηκε προς το Δυρράχιο προκειμένου να τον αντιμετωπίσει. Η ναυμαχία ήταν σκληρή και αιματηρή: αποκεφαλίστηκε ο Boutala-Rais, ενώ ο Ταγιαπιέρα διέταξε τους μισθοφόρους του να στοχεύουν στα κεφάλια, τα πόδια και τα χέρια. Μάλιστα, οι Οθωμανοί, προκειμένου να σωθούν, σκαρφάλωναν στα πανιά και τότε οι Βενετσιάνοι άρχισαν να σημαδεύουν τα σχοινιά και τα κατάρτια. Με τις κατάλληλες στρατηγικές κινήσεις ο

Ταγιαπιέρα κατάφερε να εγκλωβίσει τους εχθρούς του στην πλήρη, όπου και έδωσε το τελικό χτύπημα. Η νίκη ήταν τόσο σημαντική για τη Βενετία, που απένειμε τιμές και χρηματικές αμοιβές στον βενετό ναύαρχο (Pesenti 1925, 322-332).

Ο ποιητής, επηρεασμένος ίσως από το πνεύμα της ρητορικής τέχνης και της δικηγορίας, αποδίδει υπερβολικούς και στομφώδεις επαίνους στον βενετό ναύαρχο. Όμως, πίσω από το ποίημα διαφαίνεται η συνείδηση της απελευθέρωσης από έναν υπαρκτό και σοβαρό κίνδυνο ο οποίος ταλάνιζε για χρόνια το νησί, τη ναυτιλία και συνεπώς την οικονομική του ευρωστία. Ο Ταγιαπιέρα φαίνεται πως εμφανίστηκε την κατάλληλη στιγμή και κατατρόπωσε τους πειρατές, αφού τους παρέσυρε στην ανοιχτή θάλασσα. Ο Τριβώλης στο ποίημά του δεν αναφέρει τον τόπο του περιστατικού, απλώς δραματοποιεί τη ναυμαχία, μεγαλοποιεί τις συνέπειες της επίθεσης των πειρατών και, από όλο το περιστατικό, περιγράφει εκείνο το επεισόδιο κατά το οποίο οι μισθοφόροι ανακτούν τον έλεγχο και επικρατούν, σκορπώντας τον πανικό και τον όλεθρο στους αντιπάλους (Irmscher 1956, 18).

Το ποίημα εκτείνεται σε 313 τροχαϊκούς, κυρίως, οκτασύλλαβους ομοιοκατάληκτους στίχους και εκδόθηκε πρώτη φορά στη Βενετία το 1528. Ο Legrand (1869, 8), στον πρόλογο της πρώτης σύγχρονης έκδοσης του ποιήματος, αναφέρει –λανθασμένα– πως πρόκειται για τον πρώτο έλληνα ποιητή που χρησιμοποιεί την ομοιοκαταληξία.¹ Παρόλο που η μορφική αυτή καινοτομία δεν οφείλεται στον Τριβώλη, ο Κερκυραίος είναι ένας από τους πρώτους –και ελάχιστους εκείνη την εποχή– ποιητές που δεν κατάγονται από την Κρήτη αλλά γράφουν σε ριμαρισμένους στίχους, και μάλιστα για να εξάρουν τα ηρωικά κατορθώματα ενός σύγχρονου τους. Βέβαια, στο ίδιο πνεύμα, και υιοθετώντας την ομοιοκαταληξία, κινείται και το ποίημα του Τζάνε Κορωναίου (Ζάκυνθος τέλη 15ου-αρχές 16ου αι.) *Μπούα τα*

---

¹ Στην εποχή του (τέλη 19ου αι.) οι νεοελληνικές σπουδές βρίσκονταν ακόμα σε αρχικό στάδιο, με αποτέλεσμα να έχουν αναθεωρηθεί πολλές από τις παλιές απόψεις, με βάση τα νεότερα ερευνητικά πορίσματα. Πλέον γνωρίζουμε με ασφάλεια ότι ο πρώτος νεοέλληνας ποιητής που αξιοποιεί συστηματικά και ποικιλοτρόπως τη [δυτικόφερτη ομοιοκαταληξία](#) είναι ο Κρητικός [Στέφανος Σαχλίκης](#) (β' μισό 14ου αι.).

Ανδραγαθήματα,² γραμμένο, όπως μαρτυρεί το αυτόγραφο χειρόγραφο του, το 1519 στη Βενετία, δηλαδή χρονικά πολύ κοντά στο στιχούργημα του Τριβόλη. Ωστόσο, το τελευταίο, παρά την έλλειψη αφηγηματικής ροής (Vitti 2003, 54), τη φτώχη σε αποτελέσματα ομοιοκαταληξία, και τον στρυφνό σε γενικές γραμμές οκτασύλλαβο στίχο του, γνώρισε μεγαλύτερη προβολή, καθώς είναι γραμμένο σε γλώσσα δημοτική, όπως και το δεύτερο έργο του κερκυραίου ποιητή, *Η ιστορία του ρε της Σκότζιας με την ρήγισσα της Εγγλιτέρας*, που τυπώθηκε το 1543 στη Βενετία και βασίζεται σε μια ιστορία από το *Δεκαήμερο* του [Βοκάκιου](#). Δεν θα ήταν άστοχο να υπογραμμίσουμε ότι η αξιοσημείωτη εκδοτική επιτυχία (και) αυτής της μετάφρασης/διασκευής –μας είναι γνωστές 15 ανατυπώσεις του έργου (Vitti 2003, 59)– οφείλεται τόσο στη συνεπή χρήση ενός αμιγώς λαϊκού ύφους όσο και στην πλήρη πια συμμόρφωση του ποιητή με τις αισθητικές επιταγές του καιρού του, δηλαδή τον *ομοιοκατάληκτο δεκαπεντασύλλαβο* στίχο, ο οποίος, σε σύγκριση με τον οκτασύλλαβο του ύμνου προς τον Ταγιαπιέρα, αποφέρει «αποτελέσματα πολύ πιο θετικά» (Vitti 2003, 59).

Προκύπτει, λοιπόν, ότι ο Τριβόλης ήταν ένας ανυποχώρητος υπέρμαχος της δημοτικής γλώσσας, κάτι που δηλώνει και στο τέλος του ποιήματος που εξετάζουμε:

εγεννήθη η ρήμα όλη,

Κ' ει τινός ουδέν αρέσει,

άλλη ας κάμη κι' ας παινέση. (στ. 302-304).

Η χρήση της δημοτικής, αναμφισβήτητα, προσδίδει ζωντάνια και παραστατικότητα στο κατά τ' άλλα αδύναμο κείμενο, φανερώνοντας τις προωθημένες απόψεις του δημιουργού του σχετικά με το ζήτημα της γλώσσας. Ο Henri Tonnep (2001, 31) τονίζει ιδιαίτερα το στοιχείο της προφορικότητας που χαρακτηρίζει, άλλωστε, πολλά ελληνικά ποιήματα γραμμένα σε δημώδη γλώσσα και θεωρεί το ποίημα «ιστορικό αφήγημα».

Ακόμη και ο Legrand, ο οποίος στον πρόλογο της πρώτης σύγχρονης έκδοσης του ποιήματος και πάλι εμφανίζεται πολύ αυστηρός στις κρίσεις του, εκτιμώντας πως το

² Ιστορικό ποίημα, αποτελούμενο από 4.500 ομοιοκατάληκτους δεκαπεντασύλλαβους στίχους. Αναφέρεται στον Μερκούριο Μπούα, αρχηγό των ελλήνων μισθοφόρων της Βενετίας. Έχει ιστορική αξία και είναι το μοναδικό γνωστό έργο του Κορωναίου.

συγκεκριμένο ποίημα είναι άτεχνο και στερημένο κάθε ποιητικού πνεύματος, χωρίς ούτε μια «χαρίεσσα» εικόνα ή κάποια λέξη «υψηλή», δεν παραβλέπει την ευρύτερη φιλολογική αξία του και το θεωρεί ως ένα αξιοπερίεργο «μνημείο» της ελληνικής γλώσσας και, σε κάθε περίπτωση, ένα από τα πρώτα ομοιοκατάληκτα ποιήματα που βγήκαν από τα βενετικά τυπογραφεία (Legrand 1869, 7-8).

Ο Ιάκωβος Τριβώλης (Κέρκυρα 1490;-1547) καταγόταν από αρχοντική οικογένεια της Σπάρτης, της οποίας πολλά μέλη κατέφυγαν στην Κέρκυρα και την Ιταλία, μετά την άλωση της Πελοποννήσου το 1461. Ο ίδιος υπήρξε πλοιοκτήτης, καπετάνιος και μεγαλέμπορος και, όπως υποδηλώνεται στην *Ιστορία του Ταγιαπιέρα*, είχε αντιμετωπίσει πολλές φορές τη μάστιγα της πειρατείας. Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της ζωής του έλαβε αρκετά αξιώματα (σύνδικος του νησιού, αιρετός δικαστής, μέλος του Συμβουλίου των Ευγενών) και ασχολήθηκε ενεργά με τα πνευματικά τεκταινόμενα της εποχής του (Ζαρίδη 1993, 148-149). Φαίνεται ότι απέκτησε αρκετή δημοτικότητα στην εποχή του ως ποιητής, αφού ο κερκυραίος λόγιος και συγγραφέας Νικόλαος Σοφιανός, δραστήριος αντιγραφείας χειρογράφων και πρωτοπόρος στην ιστορία της ελληνικής τυπογραφίας, τον αποκαλεί «ιλαρώτατον και χαριέστατον ποιητήν» (Legrand 1869, 9) και αν υπάρχουν λόγοι να αμφιβάλλει κανείς για την αμεροληψία της προηγούμενης κρίσης, δεδομένου ότι ο Τριβώλης ανήκε στον κύκλο του Σοφιανού, αρκεί στο σημείο αυτό να υπενθυμίσουμε πως και τα δύο του (γνωστά) έργα, που δεν σώθηκαν σε χειρόγραφη μορφή, τυπώθηκαν στη Βενετία και ανατυπώθηκαν αρκετές φορές (Αλιγιζάκη 2007, 2192).

Το ποίημα για τον Ταγιαπιέρα έχει εκδοθεί από τον γάλλο νεοελληνιστή και βιβλιογράφο [Émile Legrand](#), στη μνημειώδη σειρά *Collection de monuments*, δύο φορές: αρχικά το 1869 στην Αθήνα και ξανά το 1875 στο Παρίσι, με σχόλια και γαλλική (πεζή) μετάφραση. Αρκετές δεκαετίες αργότερα το κείμενο εξέδωσε, μεταφρασμένο και σχολιασμένο στα γερμανικά, ο J. Irmscher το 1956 στο Βερολίνο, σε μια έκδοση που περιλαμβάνει και το δεύτερο γνωστό έργο του Τριβώλη, τη σκαμπρόζικη και νοβελιστική³ διήγηση για τον βασιλιά της Σκωτίας και την αγγλίδα βασίλισσα. Για τα αποσπάσματα που ανθολογούνται εδώ, χρησιμοποιήθηκε η πρώτη έκδοση του Legrand (1869), η οποία έχει το πλεονέκτημα να

³ Από τον ιταλικό όρο *novella* (= είδηση, ιστορία), ένα είδος διηγήματος, μια σύντομη σχετικά πεζή αφήγηση τους είδους που ανέπτυξε ο Βοκάκιος στη συλλογή του *Decamerone/Δεκαήμερο* (1349-1352).

είναι διαθέσιμη και διαδικτυακά στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Νεοελληνικών Σπουδών [«Ανέμη»](#) του Πανεπιστημίου Κρήτης, απαλλάσσοντας παράλληλα τον (μη ειδικό) αναγνώστη από τον φόρτο των εξειδικευμένων πληροφοριών που θα περιείχε ένα κριτικό υπόμνημα σαν κι αυτό που ο γάλλος εκδότης ενσωμάτωσε μόνο στην αναθεωρημένη παρουσίαση του ποιήματος το 1875, όταν πια είχε στη διάθεσή του και την πρώτη βενετική έκδοση (1528).

Βιβλιογραφικές αναφορές

Αλιγιζάκη 2007

Στέλλα Αλιγιζάκη, «Τριβώλης, Ιάκωβος», *Λεξικό νεοελληνικής λογοτεχνίας. Πρόσωπα, έργα, ρεύματα, όροι*, Πατάκης, Αθήνα 2007, σ. 2192.

Ζαρίδη 1993

Κατερίνα Ζαρίδη, «Ο Κερκυραίος στιχουργός Ιάκωβος Τριβώλης (Στοιχεία από το Ιστορικό Αρχείο Κερκύρας, 1515-1546)», *Εώα και Εσπέρια* 1 (1993), σ. 145-189.

Irmscher 1956

Johannes Irmscher (επιμ.), *Ιάκωβος Τριβώλης Ποιήματα*, Akademie-Verlag, Βερολίνο 1956.

Legrand 1869

Émile Legrand (επιμ.), *Ιστορία του Ταγιαπιέρα που την σημερινή ημέρα σαν αυτόν ουδέν εφάνη εις όσ' ορίζουν οι χριστιανοί. Ποίημα Ιακώβου του Τριβώλη επιμελεία τε και διορθώσει Αιμυλίου Λεγρανδίου*, Πανδώρα, Αθήνα 1869.

Pesenti 1925

G. Pesenti, «Breve nota sull' episodio di Tagliapietra narrato da G. Trivolis», *Byzantinische Zeitschrift* 25 (1925), σ. 322-326.

Tonnet 2001

Henri Tonnet, *Ιστορία του ελληνικού μυθιστορήματος*, μτφρ. Μαρίνα Καραμάνου, Πατάκης, Αθήνα 2001.

Vitti 2003

Mario Vitti, *Ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας*, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα 2003, σ. 54-61.